

hozott létre, a vitalista elméletek mégis szívósan továbbéltek és élnek ma is, különösen a filozófiában.

A neovitalista filozófiai elméletek alapján két csoportba oszthatók, az úgynevezett: entelechia-elméletekre – (lásd Hans Driesch) –, amelyek azt feltételezik, hogy az eleven anyagban olyan önálló, ám nem anyagi tényezők vannak jelen, amelyek az élőlények életfolyamatait irányítják – ezekre hatásukból következtethetünk –, illetve az általános élet-erő-elméletekre, amelynek legismertebb változata Henri Bergsonnál (1859–1941) a *Teremtő fejlődésben* olvasható. Bergson szerint az életet irányító és lehetővé tevő erőnek nincsenek egyedi megjelenési formái, hanem valamiképpen áthatja egész világunkat, amelynek jelen-

ségei ennek az erőnek megjelenési formái csupán. A mai vitalista teóriák (Bertalanffy-féle biológiai strukturalizmus, a biológiai autonómia elmélete, élő rendszerek elméletei) többnyire indirektnek nevezhetők, hiszen sem entelekhiákról, sem életerőről vagy életadó lélekről és szellemről nem esik bennük immár szó, ám az életet és az élő szervezetet alapvetően többnek tekintik, mint kémiai-fizikai folyamatok végösszegét, illetve úgy látják, hogy az élet jelensége csupán egy nála kiterjedtebb létforma fogalmi és törvényei alapján írható le.

A vitalizmus története tehát korántsem ért még véget.

DR. MAGYAR LÁSZLÓ ANDRÁS

A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár megújítása

Amikor 2008 januárjában elnyertem a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár (SOMKL) főigazgatói állását – Gömör Béla főszerkesztő mindjárt megkeresett, foglalnám össze főigazgatói programomat, hogy a széles orvosi közönség megismerhesse elképzeléseimet az intézmény elkövetkezendő öt évről. Örömmel fogadtam el a felkérést. Azonban hiába dolgozom 1989 nyara óta az intézményben, illetve működtem volt 1999–2007 között főigazgató-helyettesként, az új beosztás mégis annyira igénybe vett, hogy az írás csak nem készült el. A hetek, hónapok teltek, ám Gömör Béla türelme töretlen volt. Közel másfél év telt el főigazgatói posztom elfoglalása óta, tehát nincs már tovább halogatni e cikket. Az eltelt idő azonban lehetővé teszi, hogy ne csak tervekről, elképzelésekről számolhassak be, hanem egyúttal eredményekről is, amelyekből már markánsabban rajzolódik ki az intézmény jelenlegi tevékenysége.

I.

A SOMKL sajátos színpont nemcsak a magyar, hanem a külföldi tudományos, orvostörténeti gyűjtemények palettáján. Sajátos, hiszen közel egyenrangú múzeumi, könyvtári és levéltári profillal rendelkezve komplex, integrált közgyűjteményként egyesíti a tárgyi, könyv- és dokumentumgyűjtemények három alaptípusát, de sajátos azért is, mert *par excellence* tudománytörténeti témáját eszme-, kultúr-, mentalitás- és művészettörténeti környezetében vizsgálja és teszi közzé. Az 1960-as években, a múzeumi és a könyvtári egység fúziója után kialakuló intézet egyik eredeti célkitűzése éppen abban rejlett, hogy a gyógyítás és egészség történetét kulturális jelenségként vizsgálja és interpretálja. A 90-es években ez a gondolat kezdett elsikkadni, s bár az elmúlt években ennek helyreállítására törekedtünk, egyelőre utunk elején járunk.

Bár 1909-től kezdve különböző próbálkozások folytak egy országos orvostörténelmi gyűjtemény megteremtésére, az intézmény létrejötte az 1950-es (könyvtár) és 1960-as évek (múzeum) során ment csak végbe. Ennek során gondos gyűjteményező és feldolgozó munkával felépítették a közép-európai térség legjelentősebb komplex (azaz múzeumi, könyvtári, levéltári) orvostörténelmi gyűjteményét. Az eredeti célközönséget a medikus egyetemi hallgatók és a magyar orvostársadalom alkotta. Az SOMKL eddigi legfényesebb korszakát Antall József főigazgatósága alatt, az 1970-es évek elejétől az 1980-as évek végéig élte, amikor új állandó kiállításával, a hozzátartozó 65 védett patika berendezésével, illetve öt vidéki múzeumpatika, valamint a nagykállói Korányi Sándor Emlékmúzeum létrehozásával országos orvostörténelmi hálózat létrehozása sejlett fel. A SOMKL által 1974-ben Budapesten megrendezett Orvostörténelmi Világkongresszus az intézmény hazai és nemzetközi elismertségét jelezte. Sajnos 1990-re az intézmény fejlődése lelassult, és számos erénnyel bíró, de kissé régimódi intézménnyé vált. Az 1990-es évek pedig különböző okok miatt az SOMKL fejlődését súlyosan visszavetették.

Az SOMKL persze továbbra is az ország egyik legkülönlegesebb, legérdekesebb tudományos gyűjteménye, sőt az egyik olyan gyűjtemény, amelyik a helyzetéből és nagyságából adódóan a kontinens hasonló profilú tudománytörténelmi gyűjteményeinek élcsoportjába tartozik.

II.

A múzeumok két fő típusa közül a művészeti múzeumok mai problémáit a múlt esztétikai kánonjának jelenkori befogadása, múlt és jelen összehangolásának kísérletei alkotják. A történelmi gyűjtemények jó része ezzel szemben (nemcsak itthon, hanem szerte a nyugati világban) máig a 19. század historizáló narratívái, illetve a 18. század (gyengén vagy alig konstataált) antikvárius érdeklődésének kései

Varga Benedek előadást tart a látogatóknak a 2009-es Múzeumok éjszakáján

és félreértett utánérzései között ingázik. Így gyakorta nem tud mit kezdeni azzal a felismeréssel, hogy a 19–20. század történelmi gondolkodása, azaz a folyamatos fejlődésbe, az emberiség racionális tökéletesedésébe vetett hit a 20. század végére bizonytalanná vált. A történelmi érdeklődés a 20. század második felében ugyanakkor kitért, s már nem egyszerűen egymás mellé halmozott önálló történetek (divat, életmód, mentalitás, háborúk, irodalom, medicina stb.) elmondását jelentette, hanem egyben lehetőséget nyitott egy olyan történelmi interpretáció megvalósítására, amely mindezeket a témákat egységes képben mutatja be. A 21. század elején így az orvostörténelmi múzeumok jelentőségének megnövekedése s lehetőségei a megváltozott történelemszemlélet és a megváltozott muzeológia metszéspontjából adódnak.

Az orvostörténelem tematikája és módszertana az utóbbi évtizedben korábban nem látott alapvető változásokon ment keresztül, amely világszerte kihatott az orvostörténelmi múzeumok számának, gyűjtőkörének, tudományos és közművelődési célkitűzéseinek átalakulására is. A változás magját a történelmi diszciplínák ismeretelméleti és metodológiai szempontjainak a megváltozása alkotta. Mindez egyfelől a kontextualista esztétörténet-írás megjelenésében és ennek kapcsán a modern tudománytörténet-írásban öltött testet. Azonban megjelent a mentalitástörténettel, az életmódtörténettel, a történelmi antropológiával és történelmi

demográfiával foglalkozó kutatások kialakításában és ezek egyre növekvő súlyában. A történeti kutatások során így a korábbi politika-történeti szempontrendszer érvényesítése, valamint a gazdaság- és társadalomtörténeti kutatások mellett, illetve azokon túl egyre nagyobb érdeklődést keltettek és keltenek azok az alapvető történeti kérdések, hogy végül is hányan éltek elődeink egy-egy korszakban? Milyen életkilátásaik voltak? Mit (és hogyan) ettek? Milyen betegségek sújtották őket, kik és hogyan gyógyíthatták őket? Azaz összességében milyen testi és szellemi kondícióval rendelkeztek? Vagy akár, hogy milyen racionalitás jellemezte a számunkra irracionálisnak tűnő okfejtéseiket? Mit gondoltak a testről és a lélekről? Mit tartottak betegségnek vagy devianciának? S hogyan viszonyultak a születéshez és a halálhoz? Vágyaik és félelmeik milyen erőket követtek? S végső soron ezek az alapvető jelenségek milyen kölcsönhatásban álltak politikai és társadalmi viszonyaikkal?

Olyan új történeti iskolák, összetett múltértelmezések és ezek hatására új laikus történeti tudat született, amely a nemzeti, politikai narratívák felmutatása és megőrzése mellett az élet minden területének átalakulását képes történetileg érzékelni. Ennek tükréül pedig megváltozott az orvostörténeti múzeumok gyűjteményezési, kiállítási, kutatási és oktatási gyakorlata.

Nézzük meg másik nézőpontból is, azaz a mai *történeti múzeumok gyakorlatának* szempontjából az orvostörténeti múzeumok lehetőségeit. A kortárs muzeológia a múzeumot olyan tudásközpontnak tekinti, amely a múlt ismereteit – azaz nemcsak a tárgyakat, hanem a tárgyakhoz tapadó, általuk reprezentált vagy megjelenített s letűnt világot – a jelen számára közvetíti. Azonban a mai múzeum az akadémiai, az elit tudás tükrözése és a laikus közönség számára történő közvetítése mellett egyben önálló kutatásokat is generál, részt vesz a különféle szintű és formájú oktatásban, a jelenkor emlékeinek megőrzésében. A mai múzeum, ellentétben a 19–20. század múzeumával nem egyszerűen a tudás, a műveltség, a művészetek, a tudományok temploma, ahol a beavatottság szintjétől függően nyer a látogató információt, vagy nyílik lehetősége az érzelmi azonosulásra s az áhítatra. Hanem a széles

közönség számára hozzáférhetővé tett gyűjtemény, ahol az intézményben dolgozó kurátorok, kutatók és tanárok, fotósok, műtárgyvédelmi szakemberek és programszervezők teszik minél jobban elérhetővé a gyűjteményben felhalmozott ismeretanyagot.

Működésünk azonban nem csúszhat a tudás profanizálásába: nem silányulhat sem közheyles mondanivalóvá, s nem törekedhet szenzációhajhászásra sem. Képesnek kell lennünk arra, hogy a nagyközönség számára szokatlan, több háttértudást igénylő és így nehezebben befogadható témákat olyan módon mutassuk be, hogy az érdeklődés felkeltése mellett valódi tudományos eredményeket tegyünk közzé. Ellenpéldaként elegendő egyes magángalériákra hivatkozni, amelyek igyekeznek az emberi test felépítése, szerkezete, működése vagy éppen patológiás elváltozásai iránti laikus borzongást, a különös, torz, félelmetes iránti atavisztikus kíváncsiságot meglovagolni. Múzeumunk ilyen típusú kiállítások rendezésének továbbra sem fog teret adni. Nem a téma problematikus, hanem az átadandó információ minősége. A megjelenítendő mondanivaló és a megformálás módja jelzi, hogy egy tárlat talmi sikerre tör-e, vagy tudományos eredményeket akar a széles közönség számára közérthetően bemutatni.

Az SOMKL stratégiai céljait és működésének egészét ezeknek a változásoknak a jegyében kellett kialakítanunk.

III.

A SOMKL, bár a legkisebbek közé tartozik, országos gyűjtemény. A helyzet persze ebben a tekintetben is fonák. Kicsinységünket éves költségvetésünk szerény mértéke és a viszonylagosan szűkös létszámkeret okozza. Amennyiben nem ezeket nézzük, hanem a reánk bízott nemzeti vagyont, akkor a SOMKL egyszerűen a közepes nagyságú országos gyűjtemények sorában találja magát. Ugyanakkor a SOMKL nemzetközileg jelentős intézmény, hiszen az összesen kb. 240 európai orvostörténeti múzeum közül a gyűjtemény és a kiállítások nagysága, az éves látogatószám és a konferenciák, előadások számának tekintetében a legnagyobbak között foglal helyet. Sajnos azonban ennek ellenére egyelőre nem tölti be azt a helyet, amely a fenti mutatók

alapján megilleti. Bármennyire növekvő népszerűségnek örvend is hazai és külföldi tudományos és látogatói körökben, eddig nem tudta elérni, amire gyűjteményeinek nagysága alapján hivatott, azaz hogy egyértelműen Európa vezető orvostörténeti gyűjteményei, kiállító- és kutatóhelyei között tartsák számon.

Miből fakadnak hiányosságaink, és hogyan orvosolhatjuk őket? Milyen elvárásoknak kell egy mai vezető, európai orvostörténelmi gyűjteménynek megfelelni, és hogyan tudjuk ezt a célt elérni? S engedjék meg, hogy ne a finanszírozás kérdésére összpontosítsak. Tény ugyan, hogy a hasonló nagyságú nyugat-európai társintézmények rendelkezésére álló források a mienknek jelenleg legalább tízszeresét teszik ki. Ezen változtatni azonban rövid vagy középtávon nem tudunk, ezért a felelős vezetői tervezés csak elérhető forrásaink hatékonyabb felhasználását, azaz szakmai munkánk javítását célozhatja. A hatékonyabb teljesítmény pedig előbb-utóbb remélhetőleg jobb anyagi körülményeket fog teremteni számunkra.

Az SOMKL-nek meg kell őriznie hagyományos gyűjteményezési gyakorlatát, és tudományos tevékenységének színvonalát. Szélesítenie kell a magyar orvos- és történetésztársadalommal való kapcsolatrendszerét. Az együttműködés az oktatásban való részvételen, az oktatásban hasznosítható kiadványok megjelentetésében és kutatásban kell, hogy testet öltjön. Másfelől az SOMKL-nek nyitottabb intézetté kell válnia. A laikus közönség sokkal szélesebb köreihez kell szólnunk. Mindezek eléréséhez új programokat kell kidolgoznunk. Olyan programokat, amelyek egyfelől erősítik jelenlétét a művelt laikus közönség előtt, erősítik kapcsolatait a magyar és külföldi mervadó és jelentős tudományos műhelyekkel, gyűjteményekkel, harmadrészt pedig a tágran felfogott orvostörténelem súlyát és jelentőségét erősítik a magyar orvostársadalom és egyúttal a történeti kutatások számára is. Röviden: egyszerre kell több szinten és több irányban fejlődnünk.

Milyen eszközökkel lehet ezeket a célokat elérni? Nézzük a gyakorlatot!

A közgyűjtemények hagyományos hármas szempontrendszeréből kiindulva, azaz a gyűjteményezés, feldolgozás, közzététel kategóriáit követve, múzeumunkban a gyűjtemények

gyarapításánál orvosi, gyógyszerészeti eszközgyűjteményének esetében ki kell terjesztenünk a korszakhatárt a 20. század második felének eszközeire, felszereléseire is. Mivel olyan műszer- és felszerelésállományról van szó, amelyet ezekben az években vonnak ki a használatból, maga a beszerzés nem ütközik különösebb akadályokba, súlyos gátat szab azonban számunkra raktári kapacitásunk korlátozott mivolta. Külön figyelmet érdemel a tárgyakhoz tapadó szellemi tudás archiválása is: egy-egy eszköz, műszer használatának módja, hiszen az orvostudomány technikai fejlődése miatt ezek néhány évtized alatt feledésbe merülnek.

Művészeti gyűjteményeinkre (festmények, metszetek, rajzok, szobrok, kisplasztikák) külön figyelmet kell fordítani, hiszen az orvostörténelem olyan bemutatását teszik lehetővé, amely nemcsak a tárlatokat teszi színesebbé, hanem a releváns művészeti alkotások orvostörténeti interpretációja a mondanivalót egyben pontosabbá formálja. Egy járvány sújtotta 15–17. századi várost megjelenítő festmény például az esztétikai vagy művészettörténeti élményen túlmenően alapvető információkat hordozhat számunkra a korszak mentalitás-történetéről, vallástörténetéről, de szűken vett orvostörténetéről is. Hogy hogyan ábrázolják a barokk, a klasszicista vagy a romantikus festészetben az orvosokat, nemcsak a korabeli portréfestészet kánonjairól, technikáiról nyújt mondanivalót, hanem egyben az orvosok társadalomban betöltött pozíciójáról, a velük szemben támasztott elvárásokról is beszél. A numizmatikai gyűjteménynél a magyar vonatkozású, frissen elkészült személyi, kongresszusi és egyesületi érmek beszerzése továbbra is elengedhetetlen, hogy gyűjteményünk megtartsa eddigi gazdaságát.

A könyvtár tekintetében az antik kötetek és az orvosi ritkaságok (gyakran hagyatékok adományozásával, s néha aukción történő vásárlással) beszerzése mellett sokkal nagyobb súlyt kell fektetnünk a *kortárs külföldi* (angol, német, francia, olasz) orvostörténeti, tudománytörténeti, sőt filozófiatörténeti és releváns köztörténeti *szakirodalmának* beszerzésére is. Mivel ez drága dolog, fennállásunk óta nagyon komoly elmaradásunk van ebben a tekintetben. Most arra kell törekednünk, hogy minden évben nyelvenként a legfontosabb 20 könyvet besze-

Előadás lesz a Török utcai olvasóteremben. Balról jobbra: Sótónyi Péter, Monos Emil és Schultheisz Emil professorok

rezzük a frissen megjelent releváns történeti szakirodalomból. 2009-ben már sikerült 600 000 Ft értékben 84 kurrens tudománytörténeti, orvostörténeti és tudományfilozófia-történeti monográfiát vásárolnunk. Ilyen mértékű egyszeri gyarapodás évtizedek óta nem volt könyvtárunkban. A levéltár esetében elsősorban a személyi fondok gyarapítására kell törekednünk, s mindenekelőtt a rendezett levéltári anyag jegyzékeinek, mutatóinak digitalizálására és interneten történő közzétételére, hogy a kutatás feltételei megfelelőek legyenek.

A *feldolgozás* kapcsán nyilvánvaló követelmény a digitalizált nyilvántartás megvalósítása. 2009 tavaszán mindkét fő telephelyünkre teljes körű, sőt a kutatók és olvasók számára is elérhető, nagy kapacitású számítógép-hálózatot építettünk ki. Ez a digitális nyilvántartásra való átállás alapja. Ebben az évben a könyvtár könyvállományára vonatkozó katalógusok mintegy 80%-a lett digitalizált, sőt on-line elérhető. A múzeum esetében 9 000 fölött van már a digitalizált műtárgyak száma. Ezeknek a pontosan nyilvántartott felvételeknek a száma évről évre 1 500–2 000 tétellel fog növekedni. A múzeumi számítógépes nyilvántartás teljes körű bevezetése viszont – jelen létszám mellett – még 3-4 év munkáját igényli.

A gyűjtemények gyarapításának és feldolgozásának némileg változó stratégiája azonban csak kiindulópont ahhoz, hogy a SOMKL fontos szerepet töltsön be a magyar és a nemzetközi szellemi életben. Az itt felhalmozott gyűjtemények és tudásanyag közzététele nélkül nem lennének többek egy gazdag, ám obs-

kúrus intézménynél.

A közzététel szempontjából a változást több egymás mellett futó program egyidejű megvalósítása jelenti:

1. Fontos, precíz mondanivalót közvetítő és esztétikailag igényes időszaki kiállítások rendezése, amelyek a korábbi tipikusan 1–2 ezres látogatószámnál lényegesen több, 10 ezer körüli látogatót vonzanak.
2. Olyan tudományos előadássorozatok szervezése, amelyek orvosok, bölcsészek és a laikus közönség érdeklődését egyaránt felkeltik.
3. Olyan nemzetközi konferenciák szervezése, amelyek eredeti kutatásokra épülő, jelentős eredményeket tudnak felmutatni.
4. Kiterjedt és nagyszámú múzeumpedagógiai foglalkozás.
5. Egyetemi oktatásban hasznosítható könyvek, szöveggyűjtemények megjelentetése.

Eme öt cél elérése érdekében az alábbi eredményekről számolhatunk be:

1. Kiállítások: A 2007 ősze és 2008 ősze között bemutatott „A démoni ragály: a pestis” című tárlatunk igen komoly látogatottságnak örvendett. Az Apród utcai épületben 10 hónapig nyitva tartó kiállítás több mint 12 000 látogatót vonzott. A kiállítás (amelynek kurátorai Horányi Ildikó művészettörténész és Magyar László András főigazgató-helyettes, vizuális arculattervezője Orgoványi Gábor festőművész, technikai rendezői Torma Judit vezetésével a SOMKL restaurátorai voltak) 2009-ben az Oktatási és Kulturális Minisztérium Nívódíját nyerte el. 2008 őszén kezdte meg országos „turnéját”: Békéscsabán a Munkácsy Mihály Múzeumban 3 hónap alatt 12 000 látogató, Szegeden a Móra Ferenc Múzeumban több mint 20 000 látogató kereste fel. 2009 végére a látogatottság meghaladta a 38 000 főt! A kiállítás 2009 októberében kezdte meg 8 hónapos erdélyi körútját (Gyergyószentmiklós, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely, Csíkszereda valamint Marosvásárhely). Ilyen sikeres

kiállítást a SOMKL alapítása óta nem produkált, s a szakmabelieken túl tízezrek tanulták meg a SOMKL nevét. A kiállítás sikere részben közérthetőségében rejlik: a járványok demográfiai hatását, a pestistől való félezredes állandósult félelmet, a vallási kultuszokat és a népi orvoslást bemutató tárlat világos és pontos üzenetet hordoz, vizuális megformálása pedig könnyen érthetővé teszi.

A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum az Apród utcában

2009-ben az Apród utcai épületünkben rendezett, „Eleven tanulság. A kórbonctantól a patológiáig” című kiállításunk látogatottsága még a pestistárlatunkét is meghaladta! A kiállítás azt az utat elevenítette fel a közvélemény számára, amit a patológia a boncolásokra szorító tudománytól, a szövettani, diagnosztikai, hisztológiai szemléletéig, szerepéig megjárt. Sikerére jellemző, hogy 7 hónapos nyitva tartása alatt 14 000 látogató kereste fel. A kiállítás kurátora Szabó Katalin, szakértője Szende Béla volt. Látványtervezője ismét Orgoványi Gábor és rendezői a SOMKL fent említett restaurátorai voltak.

2010-ben 6 hónapra tervezett időszak kiállításunk „A sebesült Görgei” lesz. A honvédtábornok 1849. július 2-i súlyos koponyasérülésén keresztül mutatja be Görgei Világosig vezető életútját, a korabeli sebészet lehetőségeit, korlátait, valamint Görgei orvosainak tevékenységét. A kiállítás témája ismét módot nyújt arra, hogy az orvostörténelem nézőpontjából a köztörténeti problémák, sőt esetünkben a nemzeti emlékezet egyik központi kérdéséhez tudjunk érdemi mondanivalóval hozzájárulni. A SOMKL számára ez a tárlat egyben a kiállítások vizuális megformálásának terén is újat hoz. A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem rektorával együttműködési megállapodást írtunk alá, miszerint minden őszi szemeszterben a design szakos hallgatók számára tanrendi

feladatként szerepel a SOMKL időszak kiállításai látványterveinek és vizuális arculatának megformálása. A tervek elkészítése számukra gyakorlati tapasztalatot jelent, a mi számunkra viszont friss, motivált művészöndvények elképzeléseit hozza. S melle-

leg a SOMKL az első országos magyar múzeum, amelyik ilyen megállapodást kötött művészeti egyetemmel.

2. Előadások: Az előadás-sorozatok esetében az Orvostörténeti Társasággal való fél évszázados kapcsolatunkra támaszkodunk. A társaság ebben az együttműködésben az orvostörténelem iránt érdeklődő, annak emlékeit gyűjtő, azt kutató s arról író magyar orvosok, valamint az orvostörténelmet és egészségügy-történelmet kutató történészek, művelődéstörténészek, művésztörténészek nagyszerű köre. Előadásaik így kétheti, havi gyakorisággal követik egymást, és a magyar orvosi múlt számos kérdését vizsgálják, hol a tudományosság igényével, hol pedig közművelődési céllal.
3. Nemzetközi konferenciák: Kis intézményként és súlyosan korlátozott anyagi lehetőségek miatt kevés forrásunkat a legfontosabb szellemi műhelyekkel történő kooperációra kell, hogy összpontosítsuk. 2010 áprilisában brit és közép-európai tudomány- és művelődéstörténeti együttműködés keretében az oxfordi egyetemmel közösen rendezünk konferenciát.

2010 júniusában az Oxford Brookes Universityvel „Sections of time, visions of culture: Medical History Collections. Past and Future” rendezünk meghívott előadókkal nemzetközi konferenciát, amely egyfelől az orvostörténeti gyűjtemények létrejöttét, kialakulását, másfelől viszont jelenlegi helyzetüket, küldetésüket és lehetőségeiket vizsgálja. A résztvevők köre részben egyetemi oktatókra, részben orvostörténeti gyűjte-

mények vezetőire terjed ki, és erősíteni fogja a SOMKL nemzetközi kapcsolatait, együttműködéseit.

4. Múzeumpedagógiai sorozatok: A múzeumpedagógia hallatán sokan legyintenek, hiszen a gyerekfoglalkozások sem a tudomány, sem igazán a közművelődés körébe nem tartoznak. Azonban a tartalmilag precíz és jól megszervezett, tehát nem alibifoglalkozások részben jövőnket építik, másfelől lényegesen megnövelik ismertségünket a tudásra fogékony 10–18 éves korosztály számára. A hangsúly a múzeumpedagógia terén ezért olyan múzeumi órák tantervének kialakítására került, amely mind a biológia-, mind a történelemoktatáshoz illeszkedik, kifejezetten formális, bár szokatlan helyen tartott tanórákat fed, és magába foglalja a megszerzett tudás értékelését is, ami a tanulók motiváltságát javítja. A 2009-ben elindított foglalkozások már ennek az elképzelésnek a jegyében zajlanak. Számuk ebben az évben ugrásszerű növekedésnek indult, a heti 1520 tanórán hetente 30-40 diák vesz részt. A tanórák mindig kapcsolódnak időszaki tárlatainkhoz is, ami így tovább növeli a hasznosulásukat.

Idetartozik 2008–2009. évben folyt együttműködésünk a múzeumi oktatás lehetőségeiről két görög és egy skót társintézménnyel. A „Vivify Science Museums” program az Unió Grundtvig alapjától nyerve támogatást, kiterjedt tapasztalatcserékre nyújtott alkalmat, amelynek folytatását a következő években holland, dán, olasz, angol, német és francia múzeumokra is megpróbáljuk kiterjeszteni.

5. Kiadványaink területén az *Orvostörténeti Közlemények* megőrzése az alap. Színvonalának megtartását Schultheisz Emil professzor mint a Szerkesztőbizottság elnöke és Magyar László András szerkesztő hozzáértése garantálja. A *Közlemények* mellett az egyetemi oktatásban hasznosítható orvostörténeti szöveggyűjtemény-sorozatot indítottunk el, amely az európai orvosi kultúra, a medicina elméletének és gyakorlatának, az egészségügy szervezésének és a mindennapi higiénés viszonyok történetének leg-

fontosabb és legjellemzőbb forrásait tárja magyarul az olvasóközönség elé. A sorozat újszerűsége szöveggyűjtemény mivoltából fakad. Az elmúlt években magyar szerzők tollából megjelent orvostörténeti egyetemi tankönyvek ugyanis a megfelelő szintű oktatást önmagukban, tehát a források ismerete nélkül még nem teszik lehetővé. Első kötetünk a „*Medicina renata. A reneszánsz orvostörténelem forrásai*” 2009 júniusában jelent meg.

S még néhány szót távolabbi terveinkről. A múzeum Apród utcai épületét intézményünk évtizedek óta kinőtte. Az átlagosan korszerű múzeum épületének manapság a következő funkciókat kell biztosítania: raktárak, irodák és restaurátor műhelyek mellett állandó és időszakos kiállítóterek (alkalmasint nem egy, hanem több időszakos tárlatra), kutatóterem, előadó-terem, múzeumi bolt, múzeumi kávéház és gyerekfoglalkoztatási terem. E funkciók közül az első ötnek az Apród utcai épület ma igen nehezen tesz eleget, az utóbbi ötre pedig teljesen alkalmatlan. Ezért a múzeum átépítését, hasznosított tereinek megnövelését közép-távon (4-5 év) tervbe kell vennünk. A megvalósítás anyagi fedezetét csak többfajta forrásból (fenntartói, kormányzati, uniós pályázati források, szponzori támogatás) együttesen lehet előteremteni. Minden bizonnyal ez lesz főigazgatói működésem legnagyobb kihívása. A könyvtárnak és a levéltárnak otthont adó Török utcai, Gül baba utcai épületek szintén komoly raktározási gondokkal küzdenek, valamint alapvető, hogy előadások esetén is lehessen valamilyen olvasótermet használni. Azaz ott is át kell gondolni az épületek fejlesztésének lehetőségeit.

Bízom benne, hogy a kijelölt úton kellő dinamizmussal tudunk haladni, s ezzel a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár ismét el fogja érni az 1970-es, 80-as évekre jellemző tekintélyét idehaza és a határokon túl. Egy megváltozott világban kell újrapozicionálnunk magunkat, új eszközökkel, új megközelítésekkel ugyanakkor a célunk az érdekében: Magyarország művelődési és tudományos színvonalának emeléséért saját, választott területünkön.

VARGA BENEDEK